

Pääkirjoitus: Lääkemarkkinoiden sääntelyä on syytä uudistaa

Lääkehuollolla pyritään siihen, että ihmiset saavat tarvitsemansa lääkkeet oikea-aikaisesti ja turvalisesti. Koska toimintaa ohjaavat myös rajalliset budjetit, hyödynnetään erityisesti avohuollossa markkinamekanismia. Markkinoiden toimivuutta tosin säännellään esimerkiksi apteekkien sijainti- ja määräsääntelyllä sekä lääkkeiden hintasääntelyllä. Lääkkeiden vähittäismyynti perustuu siten markkinaehtoiselle toiminnalle, jota kuitenkin ohjataan vahvasti sääntelyn keinoin.

Lääkemarkkinasääntely on ehdottomasti tarpeen

Lääkkeet ovat poikkeuksellinen tuote, eikä markkinamekanismi sellaisenaan tuottaisi lääkejakelelun kannalta parasta lopputulosta. Lääkkeiden turvallisuudesta ja saatavuudesta halutaan varmistua, ja siksi vähittäismyyntioikeuksia on säännelty. Joillakin potilailla voi olla erittäin rajallinen määrä vaihtoehtoja hoitoon tarvittavien lääkkeiden suhteen. Tällöin vapailla markkinoilla lääkkeiden myyjä voisi käytännössä asettaa lääkkeille erittäin korkean hinnan ilman, että sillä olisi vaikutusta potilaiden halukkuuteen ostaa kyseinen lääke.

Sääntelyn on kuitenkin kehityttävä yhteiskunnallisen kehityksen mukana

Lääkkeiden vähittäismyyntin sääntelyn kulmakivet tulevat ajalta, jolloin muun muassa ihmisten ja tavaroiden liikkuminen, tiedon prosessointi ja lääkkeiden valmistus olivat kovin erinäköistä kuin nykyään. Proviisoriomistus oli lääkkeiden valmistuksen laadun tae. Sijaintisääntelyllä varmistettiin se, että lääkkeet olivat saatavissa läheltä ihmisten asuinpaikkoja.

Lääkkeitä valmistetaan enää harvoin apteekeissa. Lääkeneuvonta toki vaatii edelleen farmaseuttista asiantuntemusta, mutta perusteet omistuksen ja koulutuksen yhteen liittämiseen ovat nykyisin selvästi aiempaa vähäisemmät. Esimerkiksi kaupungistumiskehitys ja ihmisten työmatkaliikenne, tehostunut toimituslogistiikka sekä digitalisaatio asettavat paineita sääntelyn uudistamiseksi.

Sääntely on viritettävä siten, että se suojaa lääkkeiden käyttäjiä, mutta mahdollistaa riittävän raken-teellisen uudistuksen yhteiskunnan muuttuneisiin tarpeisiin. Elinkeinonharjoittajien voitot, jotka syn-tyvät yhteiskunnallisista tuista ja erilaiseen maailmaan suunnitelluista vanhoista rakenteista, eivätkä esimerkiksi omista innovaatioista, ovat jo itsessään hyvä kannustin uudistuksiin.

Uudistusvaihtoehtoja on useita

Uudistusvaihtoehtoja, joilla muunnetaan toimijoiden sääntelysuojaa – potilaiden suojasta tinkimättä, on useita. Uudistus on kuitenkin suunniteltava huolella. Nykyinen tietopohja oikein käytettynä mahdollistaa tämän. Myös markkinoiden suurempaa hyödyntämistä tulee selvittää osana kokonaisuutta. Tässä selvitystyössä esimerkiksi naapurimaidemme lääkemarkkinoiden uudistusten arvioinnit ovat erityisen hyödyllisiä.

Tuulia Hakola-Uusitalo
Tutkimusjohtaja
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
etunimi.sukunimi@kkv.fi

Antti Saastamoinen
Johtava ekonomisti
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
etunimi.sukunimi@kkv.fi